

Toplumsal gelişmenin de, çürümenin de temelinde, yöneticilerin tavırları yatar. – M. K. Atatürk–

Prof. Dr. Yılmaz ÇAKALOĞLU ile Söyleşi...

Söyleşiyi Yapan: Prof. Dr. Ali ÖZDEN

■ **Nerede doğdunuz, ilk ve orta öğreniminizi nerede tamamladınız, doğduğunuz ve çocukluğunuzu yaşadığınız dönem hakkında bugün hatırlayabildikleriniz nelerdir?**

Artvin, Yusufeli ilçesi, Bademkaya köyünde 1958 yılı Mayıs ayının ilk yarısında doğmuşum. Doğum günü tarihim tam olarak bilinmiyor. Bir yaşında iken ailem Merzifon'a yerleşmiş. Babam seyyar satıcılık ve pazarcılık yaparak geçimimizi sağlıyordu. İlkokul birinci sınıfı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa İlkokulu'nda okudum. Sonra Bursa'ya yerleşince 2-5. sınıfları Davutkadı İlkokulu'nda tamamladım. Ortaokul 1. sınıfı Bursa Erkek Lisesi'nde okuduktan sonra İstanbul'a yerleştik. Yeldeğirmeni Kemal Atatürk Ortaokulu'nu bitirdikten sonra Haydarpaşa Lisesi'nden 1974-75 döneminde mezun oldum.

Çocukluğumda Bursa'daki evimizde kitap olarak sadece Kur'an-ı Kerim ve Namaz Hocasının bulunduğunu, hiç oynamadığımı ancak kendime ait tahta zeminli bir odada sanayi mahallesinden topladığım tellerden araba ve diğer oyuncakları yaptığımı, kendi yaptığım uçurtmalarımın olduğunu, çelik çomak, cilli (Bursa'da miskete verilen isim) ve her türlü oyunu oynadığımızı ve sokağımızda kızakla kaydığımızı hatırlıyorum. Yani tam bir mahalle hayatı diyebilirim.

Bursa'da Okçular çarşısında küçük bir dükkanımız vardı. Tuhafiyecilik, yani değişik giyim eşyaları satışı yapardık. Ben boş zamanlarımda bu dükkanda bulunur, yardım ederdim. Zaman zaman çarşının Tuzpazarı denen en hareketli bölümünde seyyar olarak don lastiği (5 metre lastik 1 lira) ve bazen de güneş sabunu satardım. . . . Bir keresinde 13 lira kazanmıştım. Ne kadar sevindiğimi anlatamam. Okulda hep iyi bir öğrenci oldum. Lisede son 2 senemde biraz gevşemiş, geometriden borçlu geçmiştim. O zamanlar Haydarpaşa Lisesi, Kabataş Li-

sesi ve Pertevniyal Lisesi İstanbul'un önemli liseleri idi. Mezun olan hemen herkes üniversite sınavında başarılı olurdu.

■ **Siz olsanız orta eğitimin hedefinin ne olmasını isterdiniz?**

Vallahi ben okurken öyle bilinçli bir hedefim yoktu, sınıfı geçmekten başka. Genel olarak "oku adam ol" dendiği için okurduk gibi bir hal yani. Söz konusu 1960'lı ve 70'li yıllar. Bizim büyüklerimiz okuma yazma bilmiyor. Devlet memuru, hele de mühendis, hakim, doktor olmak onların gözünde ulaşılamaz bir durum. Babalarımız hep bize "Yeter ki sen oku, ben ceketimi satar gene seni okuturum." derlerdi. Bu yeterli bir motivasyondur bizim için. Bugünün imkanlarını ve kendi çocuklarımızı gözönüne alarak cevap veririm; orta öğrenim klasik bilgi yükleme, ezberletme ve ödeve boğma kısılcından çıkarak; sorgulamayı, araştırarak bulmayı, analiz ve sentez yapabilmeyi-çözüm üretmeyi öğretmeli, vermeli. Benim çocuklarım ortaöğrenimi bitireli neredeyse 10-15 yıl oluyor. Şu andaki durumu bilmiyorum. Ama her yeni gelen milli eğitim bakanı büyük reformlar! yapıyor, her yıl müfredat değiştiriyor ve milli eğitim milli olmaktan uzaklaşıyor. İlerde torunlarım olursa ne yaparız diye kara kara düşünüyorum. . . .

■ Tıp eğitiminiz döneminde sizde iz bırakan olaylar nelerdir?

Biz 78 kuşağı üniversite öğrencileri idik. 12 Eylül 1980'de ben yeni intern (6. sınıf) olmuştum. Yanlış veya doğru ben de bir çok heyecanlı genç gibi kendimi üniversitede yaşanan olayların, öğrenci kavgalarının içinde buldum. Bugün o günler hakkında ahkam kesenleri dinledikçe kah üzülüyorum, kah sinirleniyorum... Bir gün öncesi yoktur, geçmiştir, bir gün sonrası ise gelecektir, henüz daha ne olacağı bilinemez. Yaşanan andır, gündür gerçek olan. Kimin kurgusu, oyunu ya da dönemin yaşanan gerçekliği olsun ne farkeder. Bir grup öne çıkıp eylem yapıyor, diğer öğrencileri tahakküm altına almak, üniversiteye hakim olmak istiyor. Onlar gibi düşünmeyen, farklı fikirleri ve tercihleri olanlar da buna karşı çıkıyor. Bu sarmal yıllarca sürdü gitti. Ben bu hengamede derslerini aksatmayan, çalışan ve en zor derslerden en yüksek puanları alan (Mikrobiyoloji sınavında 98, İç Hastalıkları sınavında 100 puan) ve okulu derece (ikinci olarak) ile bitiren birisi olarak hocaların dikkatini çekmiş idim. Anca bazıları için ise olaylara karışan bir eylemci konumundaydım. Yaşadıklarım ve yaptıklarımın hiç pişmanlık duymadım.

İç Hastalıkları ihtisası ve ardından akademik kariyer yapmak niyetim vardı. İç Hastalıkları sözlü sınavımı yapan, herkesin çok çekindiği ve nasıl olsa çıkarım diye sınava girmediği Prof. Dr. Aydoğan Öbek hoca bana tam puan verdi ve İstanbul'da ihtisas yapmamı önerdi. . . Teorik tıp eğitimim iyi geçti. Sorun yoktu. Ancak pratikte vaktimin çoğunu Dahiliye kliniği ve acil nöbetlerinde geçirdim. Sonunda İstanbul Tıp Fakültesinde İç Hastalıkları ihtisasımı yaptım ve 1982-2008 arası 26 yıllık bütün akademik hayatımı orada yaşadım.

■ Bugünkü tıp eğitimi ile batı standartlarına ulaşmak mümkün olacak mıdır?

Ben genel olarak sorunun tıp fakültesi eğitiminde değil, ondan sonraki akademik hayata geçişte ve akademik hayatta yükselme ölçütleri ve düzenlemelerinde olduğunu düşünüyorum

■ Bugünkü tıp eğitiminde yaşanan önemli sorunlar var mıdır, varsa nelerdir?

Eşitsizlik, imkanların dengesiz dağılımı, öğretim üyeleri kadrosundaki çarpıklıklar ve yönetici kadroların seçiminde ehliyet-liyakat değil "bizden olma" nın tek ölçüt haline gelmesi

ana sorunlardır. En iyi öğrenciler hala ilk sırada Tıp fakültelelerini tercih ediyorlar. Ben istisnalar dışında akademik hayatın mezuniyetten sonra başladığı kanaatindeyim. Bu ülkenin en zeki, en çalışkan çocukları düzgün bir akademik planlama ve sistemle her şeyin üstesinden gelebilirler. Buna yürekten inanıyorum.

■ Akademik gastroenteroloji eğitimi için programlar sizce yeterli midir, iyi bir akademisyen yetiştirmek için olmazsa olmazlar nelerdir?

Sorun bütün akademik tıp dalları için aynıdır. Kariyer adayı her tıp fakültesi mezunu ilgi duyduğu ana dal veya yan dal ile ilgili 2 veya 3 yıllık bir PhD eğitimi, tez ve yayın yapma aşamalarını geçmeden akademik kadrolara atanmamalıdır. Bu PhD eğitiminde edinilecek bilgiler, laboratuvar tecrübe, yayın hazırlama ve diğerleri akademik hayatın tamamına son derece olumlu etkiler yapacak öğelerdir. Bizler, bir kısmımız çoğu kez kendi imkanlarımız ve bazı vakıf ve derneklerin destekleri ile 1-2 yıllık yurtdışı çalışmaları ile bu açığımızı kapatmaya çalıştık. Bir yere kadar.

Devlete veya devlet kontrolündeki vakıflara ait tıp fakülteleri için ümitsizim. Daha iyi değil, iyi bir şey olması için hiçbir sebep yok. Işık yok. Eğer kontrol edilemeyen güçler tarafından müdahale edilmezse, kendi haline bırakılırsa gerçekten bağımsız vakıflar veya özel sektöre ait tıp fakültelerinde özlenen modellere yakın yapılanma ve bilimsel üretim olabilir. Çok zor ama olabilir.

■ Uzmanlık eğitimi için hazırlanan eğitim programları yeterli midir, bu konuda önerileriniz var mı?

Bu konuda uluslararası ve ulusal tıp dernekleri ve devlet kurumları tarafından belirli standartlara göre hazırlanmış programlar vardır. Bir çok kurumda kadro ve/veya cihaz eksikliği olabilir. Bunlar zamanla aşılabilecek sorunlardır. Uzun boylu tartışılacak bir konu olmadığı kanaatindeyim.

■ Geriye baktığımız zaman bugün bilimsel gastroenterolojide mi yoksa uygulamalı klinik gastroenterolojide mi ilerleme vardır?

Bugün sadece ve sadece "Endoskopik Gastroenteroloji!"de ilerleme vardır. Diğer alanlarda herhangi bir ilerleme olduğunu düşünmüyorum. Herkesin her şeyi yaptığı bir ortamda akademik gastroenterolojiden ve bilimsel gelişmeden bahsetmek ne kadar doğru olur?

■ Üniversiter kurumlar kimliklerini geliştirme imkanı bulmakta mıdır?

Zor soru. Ben akademik hayatımda hiçbir kademede yönetici olmadım. Bu konuda genel değerlendirmeler yapabiliyim. Bazılarına göre yeni olan bugünkü Türkiye’de herhangi bir akademik kurumun özgür ve bağımsız olduğunu düşüneyiz. Atamalarda kural yok. Üstelik gerek altyapı, gerekse asistan, başasistan kadroları açısından yaşanan ileri sıkıntılar işi iyice zorlaştırmaktadır. Kimliklerini geliştirmek bir yana, varlıklarını muhafaza edebilirlerse büyük kazanç olur.

■ Ülkemizde özgün bilimsel araştırmanın durumu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Son derece olumsuz düşünüyorum. Şöyle örnek vereyim. 2004-2005 yıllarında Türkiye kaynaklı SCI’ya giren tıp yayını yıllık sayısı 4.000-5.000 civarında ve yayın başına atıf (“citation”) sayısı 10-15 arasındadır. On yıl sonra yani 2014-2015’te yayın sayısı yıllık 12.000-13.000 civarında iken atıf sayısı 1 veya <1 civarındadır. Yorumu size bırakıyorum. Bu bir felakettir habercisi gibi... Ne dersiniz?

■ Bugün geçmişe baktığınız zaman yapılması gerekip te yapılmayan neler görmektesiniz?

Benim gördüğüm en büyük sorun üniversitelerdeki kadro yapılanmasıdır. PhD yapmamış hekim akademik kadroya atanmamalı... Zamanı dolan herkesin profesör olduğu bir yapı var. Profesör kadrosu sayısı azaltılmalı, kadro sayıları kısıtlı ve ihtiyaca göre belirlenmiş sayıda olmalı, mutlaka profesör olmak isteyenler kadroları boş olan kurumlara atanmalı... Amerika’yı yeniden keşfetmek gerekmiyor. Bilimsel üretim alanında ön alan ülkelerden ders, destek ve “know-how” alınmalı.

■ Gastroenterolojinin hepatoloji, İBH, ileri girişimsel endoskopi gibi yan dallarının oluşması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Prensip olarak tıbbın her bilim (anabilim, yan dal vb) dalında mutlaka ileri ihtisas alanları oluşturulmalı ve akademik kadrolardaki kişilerin genel tıbbi uygulamalar ve hekimlik hizmeti dışında, bilimsel olarak görece dar bir alanda ileri çalışmalar yapması teşvik edilmeli ve ödüllendirilmelidir. Akademik olarak belirli bir konuya odaklanmış bir veya daha çok

meslektaşımızın olduğu bir klinikte, her konuda öne çıkma hevesindeki diğer kişilerin söz konusu alanda da ön alma ve çıkar sağlamaya yönelik yaklaşım ve çabaları ileri ihtisaslaşma ve dar alanda derinlemesine çalışmalar yapma imkanını ortadan kaldırmaktadır. Türkiye’nin akademik alandaki yaşamsal sorunlarından birisi de budur.

■ Üniversiter yaşamda yer almak isteyen gastroenterologların temel tıp bilim dallarında “master of science” veya “PhD” yapma zorunluluğu getirilmesi konusundaki görüşleriniz nelerdir?

Daha önceki bir soruda bu konuya değinmiştim. Mutlaka gerekli olan bir aşamadır. Daha fazla gecikmeden uygulanması elzemdir.

■ Aile hekimleri hastalarını iç hastalıkları uzmanına mı yoksa konu uzmanına mı yönlendirmelidir?

Hastasına göre değişebilir. Örneğin alarm semptomu olmayan, genel durumu iyi genç bir dispepsi hastasını kendisi semptomatik tedavi ile izleyebilir veya iç hastalıkları uzmanına gönderebilir. Diğer taraftan alarm belirtileri olan dispepsili hasta, sarılık, kanama, kronik ishal gibi ciddi ve/veya endoskopik girişim gerekecek hastaları doğrudan gastroenteroloji uzmanına yönlendirebilir. Bu konuda aile hekimleri ile işbirliği yapılarak algoritmalar veya kılavuzlar hazırlanabilir.

■ İç hastalıkları bir program olarak mı kalmalı yoksa eğitim hastanelerinde ana dal olarak, anabilim dalı olarak iç hastalıklar servislerinin yeniden faaliyete geçmesinde yarar var mıdır?

Ben başından beri İç Hastalıkları’nın Anabilim Dalı olarak kalması ve 3 yıllık iç hastalıkları eğitiminden sonra 3 yıllık yan dal ihtisasına başvurulmasının doğru olduğunu düşünenlerdenim.

■ Genel cerrahinin yan dallarının bağımsız varlıklarını sürdürmesini mi yoksa genel cerrahi içinde kalarak bağımlılıklarını devam ettirmesini mi düşünüyorsunuz?

Bu konuda bir fikrim olmadığını itiraf etmeliyim. Ama mantığım temel bir genel cerrahi ihtisası sonrası yan dal eğitiminin daha doğru olacağını söylüyor.

■ **Çapa'da gastroenterolojinin doğuşu nasıl oldu, istenilen gelişmeyi yaratabildiniz mi? Geldiği nokta nasıl, eksikleriniz var mıdır, varsa nelerdir?**

Bir tarafta Hepatoloji hocaları olarak Prof. Dr. İbrahim Ethem Ulagay ve Prof. Dr. Süleyman Yalçın, diğer tarafta gastroenteroloji hocaları olarak Prof. Dr. Müfide Küley ve Prof. Dr. Rauf Sezer 1973 yılında Gastroenterohepatoloji bilim dalını kurmuşlardır. Atilla Ökten ve Nurten Erol hoca ile devam eden süreç Prof. Dr. Oktay Yeğinsü ile değişmiş ve gastroenteroloji-hepatoloji hocaları dönemi başlamıştır. Ardından Doç. Dr. Coşkun Kırca, Prof. Dr. Sadakat Özdil, Prof. Dr. Zeynel Mungan, Prof. Dr. Yılmaz Çakaloğlu, Prof. Dr. Güngör Boztaş, Prof. Dr. Sabahattin Kaymakoğlu, Prof. Dr. Fatih Beşişik, Prof. Dr. Kadir Demir ve Prof. Dr. Filiz Akyüz ile Prof. Dr. Çetin Karaca diğer hocalar olarak kayda geçtiler. İstanbul Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Bilim Dalı ülkemizdeki en gelişmiş akademik gastroenteroloji merkezlerinden birisidir ve Avrupa Birliği ("Board") Sertifikasına sahiptir.

■ **Üniversiter eğitimde yarın için önerileriniz varsa lütfen söyleyiniz.**

Her şeyden önce Türkiye'nin, ülkemizdeki sosyal, siyasal ve ekonomik ortamın normalleşmesi, insanların seçimden seçime, referandumdan referanduma koşturulmaması, gerilmemesi, kompluşturılmaması ve 100 yıllık Cumhuriyet'imizin ve yaklaşık 200 yıla varan demokratikleşme ve batı dünyası ile entegre olma çabalarımızın ziyan edilmemesi gerekiyor. Üniversitelerimiz halen ülkemizin en naif ve ileri kurumlarıdır. Dışardan müdahale edilmez, ehliyet-liyakat usulüne göre atamalar yapılırsa ülkedeki normalleşmeye paralel olarak bir çok sorun çözülebilir.

■ **Tam gün hakkında düşündükleriniz, olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?**

Bendeniz kuralları iyi belirlenmiş, herkesin bu kurallara harfiyen uyduğu, belirlenen ölçütlere göre isteyen tam gün ve isteyen kısmi zamanlı olarak çalışmasının en iyi yöntem olduğu kanısındayım. Şu andaki durum olabilecek en kötü uygulamadır. Her şey birbirine karışmış bir haldedir.

■ **Sizin ilave görüşleriniz varsa onları da belirtmenizi bekliyoruz.**

Ülkemizin akademik kurumlar da dahil temel ve en derin ve çözümü belki de en zor sorunlarından birisi çok genel olarak 2 ayrı insan tipinin söz konusu olmasıdır. Birincisi kafasında örtülü/ikincil bir amacı olmayan kendisi ve içinde yaşadığı toplum ile barışık, kimlik sorununu aşmış, işini doğru ve iyi yapan, ailesi, kenti, ülkesi ve milleti ile birlikte gelişmiş, hukuk ve demokrasi ilkeleri yerleşmiş bir ülkenin üretken, iyi ve mutlu yurttaşları olmak isteyen vatandaşlar topluluğu. . . Diğerleri, yani ikinci grup ise değişik derecelerde örtülü, gizli ikincil amaçları olan, başkalarının da kendileri gibi olmasını isteyen, amaçlarına ulaşmak veya iktidarda kalabilmek için her türlü yalan, hile ve desiseyi mübah görebilen ve hak, hukuk, adalet ve dürüstlük gibi değerleri, evrensel insani erdemleri yok sayan ve her ne pahasına olursa olsun meşru olmayan yollara başvurabilen insanlar topluluğu.

Ülkemizde son 10-15 yıldır yaşanan olumsuzluklar bu ikinci grupta yer alan ve menfaatleri çatıştığı için birbirlerini boğazlama durumuna gelen, iktidar paylaşımında öne geçmek için insafsızca davranan ve bazı yazarların ifadesi ile ülkemizi ideolojik olarak 100 yıl, gelişmişlik olarak ta 50 yıl geri götüren yapıların eseridir. Tabi her zamanki gibi durumdan yararlanan, nemalanan fırsatçılar, akıl hocaları, fetvacılar, yanak okşayıcıları ve yalaka parazitleri de var bu işin... Hem de fazlasıyla maalesef. . .

Ülkemizin tüm sivil kurumlarında olduğu gibi, bu olumsuz yapılanmalar tıbbi derneklere dolayısıyla Türk Gastroenteroloji Derneği (TGD) ve Türk Karaciğer Araştırmaları Derneğine (TKAD) sirayet etmiş ve menfi etkilerini göstermiştir. TKAD'da Ekim 2015 ve özellikle TGD'de Kasım 2015'te yapılan seçimli genel kurulların sonuçları camiamızda olumlu bir hava oluşturmuş ve ülkemizin geleceği konusunda da ümitli olmamıza yol açacak normalleşmenin ilk adımları olmuştur. Unutulması gereken husus ehliyet ve liyakatı önceleyen dürüstlük ve deontolojiye uygun davranış ve tavırların bilimsel derneklerin hayatyeti için vazgeçilemez koşullar olduğudur.

En kötü düşmanlarımız cahil ve basit insanlar değil, okumuş ve ahlâkları bozuk olanlardır.

– Graham Greene –